

قرآن از تفسیر ایدئولوژیک به تفسیر انتقادی

توانا
یکم
اهمیت قرآن و حدیث در ساختار فکر اسلامی

تهیه کننده: مهدی خلجی

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.

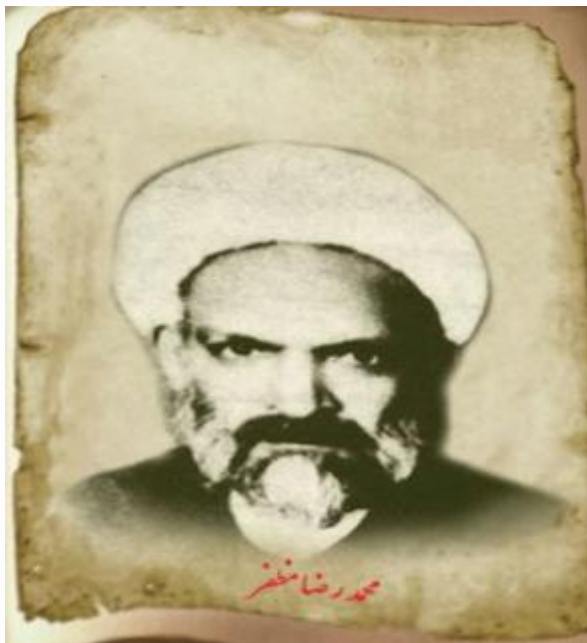
پیش فرض های بنیادین درباره قرآن

- قرآن - درست به همین صورت که امروزه در دست ما هست - طی بیست و سه سال از سوی خداوند بر پیامبر اسلام نازل شده است.
- قرآن کتاب هدایت برای همه انسان ها در همه جا برای همیشه است.
- هیچ نیازی در آدمی نیست که پاسخ آن در قرآن نیامده باشد.
- قرآن نخستین و بالاترین منبع قانون گذاری اسلامی است.
- قرآن دربردارنده اصول اعتقادات اسلامی است.
- کتاب قرآن مقدس است و لمس آن بدون وضو جایز نیست.
- تلاوت و حفظ قرآن ثواب بسیار دارد و آیینی مذهبی است.

پیش فرض های بنیادین درباره قرآن

- قرآن وحی خدا به پیامبر از طریق جبرئیل است
- قرآن کلام الاهی/گفتار خداوند است
- پیامبر معصوم و بری از خطاست
- خداوند خود وعده داده که قرآن را از نابودی یا تحریف مصون بدارد
- این آخرین کتاب خداست
- قرآن ناسخ کتاب های وحیانی پیش از خود - تورات و انجیل - است
- امکان فهم کلام الاهی هست

«قرآن کریم معجزه جاودان پیامبر ما، محمد، است. آن چه میان دو جلد در دست مردمان هست، کتابی است که به راستی بر پیامبر نازل شده است، تردیدی در آن نیست، هدایت و رحمت است، «نشاید که این قرآن را جز به خدا نسبت کنند» (سوره یونس آیه ۳۷).

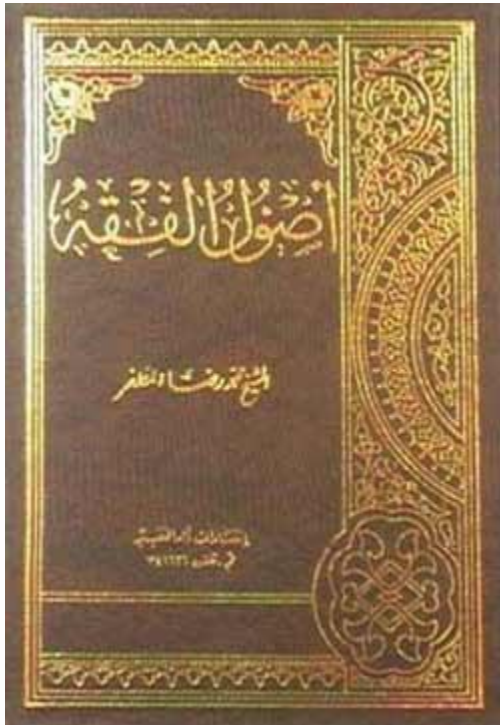
بنابراین، قرآن حجت قاطع میان ما و خدای تعالی است؛ گمان و شکی در آن نیست. قرآن منبع نخستین احکام شریعت اسلامی است، زیرا در بردارنده آیاتی بیانگر قوانینی است که خداوند برای انسان گزارده است. هر چه جز او - سنت، اجماع و عقل - بدان می انجامد و از سرچشمه آن سیراب می شود.

...

...

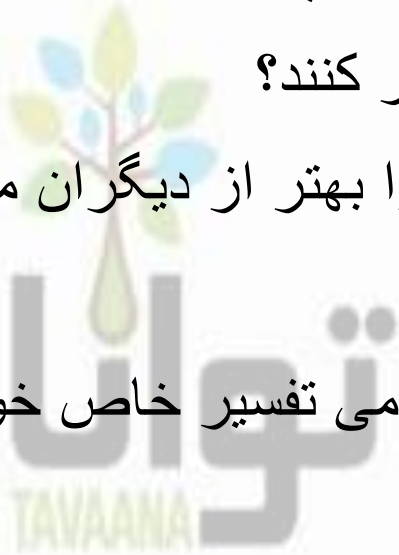
باید دانست که قرآن از ناحیه صدور قطعی است تنها بدان سبب که نسل از پی نسل میان مسلمانان متواتر بوده است. اما از نظر دلالت، همه آن قطعی نیست؛ زیرا در آن محکم و متشابه وجود دارد. «محکم» نص است؛ یعنی دلالت آن قطعی است. پاره ای از آن نیز ظاهر است و حجیت آن منوط به پذیرش حجیت ظواهر است... در قرآن ناسخ و منسوخ، عام و خاص، مطلق و مقید، مجمل و مبین وجود دارد. این همه باعث می شود دلالت بیسیاری از آیات قرآن قطعی نباشد».

محمدرضا مظفر، اصول الفقه، جلد سوم، قم، مؤسسة النشر الاسلامی، ۱۴۳۰ هـ. ق. صص. ۵۴-۵۵

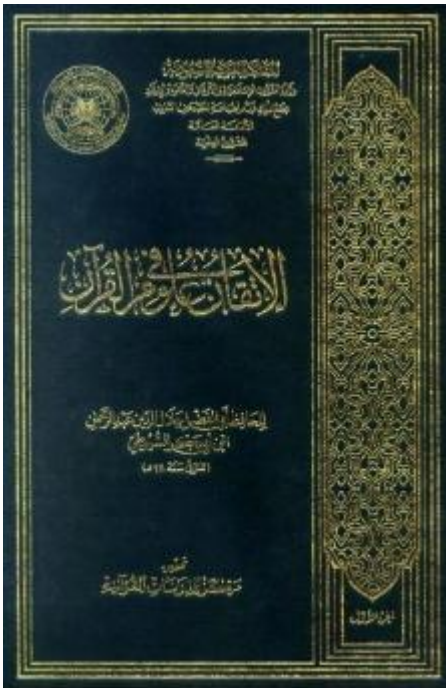
آیا تفسیر لازم است؟

- احساس نیاز مسلمانان به تفسیر چه زمانی روی کرد؟
- چه کسانی باید قرآن را تفسیر کنند؟
- آیا صحابه یا امامان قرآن را بهتر از دیگران می فهمیدند؟
- اقتدار راوی - مفسر
- تفسیر و کلام: هر مکتب کلامی تفسیر خاص خود از قرآن را دارد

قرآن؛ متنی ناهموار

- محکم و متشابهه – مُجمل و مُبَيَّن – عام و خاص – ناسخ و منسوخ
- تفاوت تفسیر و تأویل – تفسیر معتبر و تفسیر به رأی
- قرآن صامت و قرآن ناطق
- علوم قرآن – مبانی سنتی قرآن شناسی
- حدیث: شرح قرآن یا همتراز آن؟
- قرآن و فقه

بازگشت به قرآن

بازگشت به قرآن؛ واکنشی به پس ماندگی مسلمانان در قیاس با
تجدد

«امروزه وظیفه ما مسلمانان هاست که به سرچشمه برگردیم؛
سرچشمه ای که منشأ وحدت همه مسلمین است. سرچشمه ای
که آب اش گواراست؛ دست نخورده است. این قرآنی که
سرچشمه وحی و نبوت و هدایت همه بشر است و بود همین که
مسلمان ها از این سرچشمه دور شدند افکار، تخیلات، اوهام،
فلسفه و کلام ها وارد آن شدند و دین را راکد کردند؛ مثل آب
راکد و چه بسا بعد هم منشأ نفرت شد برای مردمی که از
سرچشمه آگاه نیستند... اختلاف ها، درگیری ها، برداشت های
مختلف برای این است که از سرچشمه وحی همه دور شدیم.
در عوض به فروع و چشمه ها و جوی ها ... وارد شدیم.»

محمود طالقانی، با قرآن در صحنه، برنامه هشتم

به نقل از سید محمد حسین میرابوالقاسمی، طالقانی، فریادی در
سکوت، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۲، جلد دوم،
صص ۴۸۱-۴۸۲

انتظارهای تازه از قرآن؛ تفسیرهای تازه

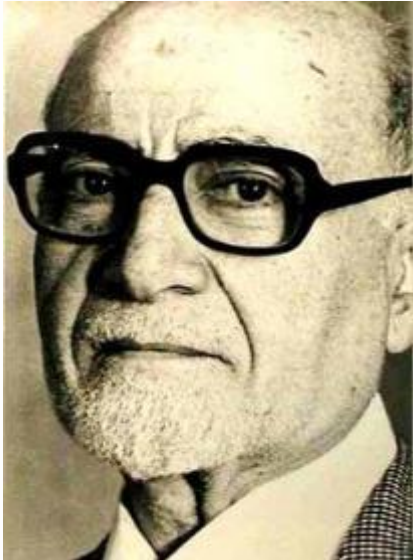
گونه شناسی تفسیر در سده بیستم

- **تفسیر سنتی**

المیزان، محمد حسین طباطبایی
مناع خلیل القطان، تفسیر آیات الاحکام

- **تفسیر علمی**

مهندس مهدی بازرگان
طنطاوی، الجواهر فی تفسیر القرآن

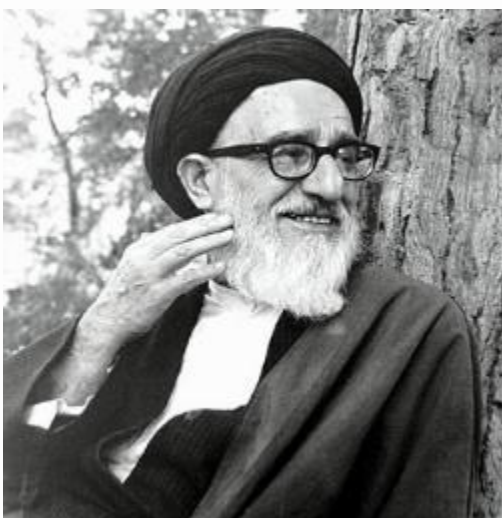
گونه شناسی تفسیر در سده بیستم

- تفسیر مصلحانه/احیاگرانه

محمد عبده/محمد رشید رضا، المنار

عبدالحمید ابن بادیس، مجالس التذکیر فی کلام الحکیم الخبیر

- تفسیر انقلابی

سید قطب، فی ظلال القرآن

حسن حنفی، مناہج التفسیر، التراث و التجدید، فی فکرنا المعاصر

مهندس محمد شحرور، الكتاب و القرآن

سازمان مجاہدین خلق

محمود طالقانی، پرتوی از قرآن

گونه شناسی تفسیر در سده بیستم

• تلاش برای یافتن چارچوبی تازه در فهم قرآن

امین الخولی، مناهج التجدید فی النحو و البلاغة و التفسیر، من هدی القرآن

عائشه عبدالرحمن، التفسیر البیانى للقرآن

محمد احمد خلف الله، الفن القصصى فى القرآن

تفسیر قرآن در ایران پس از انقلاب

- آیت الله خمینی و تفسیر قرآن در تلویزیون: قرآن در صحنه
- قرآن؛ حکومت اسلامی و ولایت فقیه
- تولید انبوه تفسیر قرآن
- شکسته شدن انحصار حوزه در نوشتن تفسیر قرآن
- نهادهای قرآن: اوقاف، سازمان دارالقرآن الکریم و ...
- ترویج قرائت و تلاوت و حفظ قرآن
- آموزش قرآن در مدارس
- نهادهای آموزشی قرآنی

بحث

- قرآن خواندن یعنی چه ؟
- 1. قرآن خواندن عملی دینی است و مانند نماز خواندن ثواب دارد
- 2. خواندن قرآن برای فهم آن است چون این کتاب هدایت بشر است
- 3. کسانی که به اسلام ایمان ندارند هیچ نیاز عملی یا فکری به شناختن قرآن ندارند
- 4. قرآن یک کتاب تمدن ساز است ، پس برای فهم تمدن اسلامی باید آن را شناخت
- 5. قرآن یکی از مهم ترین کتاب های مقدس است و شناخت تجلی تاریخی امر مقدس بدون شناخت این کتاب کامل نیست.

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.